

Jabborov F.A.

Аннотация: Mazkur maqoladada ingliz va o'zbek tillarining kulinariya terminlari chog'ishtirib o'rganiladi. Kulinariya yoki pazandachilik (lotincha *culīnāria (ars)* “oshxona (hunar)”, lotincha *culīna* “oshxona” dan) — pazandachilik bilan bog'liq bo'lgan inson faoliyati sohasi to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: *kulinariya, chog'ishtirma-tipologik, lingvistik, transliteratsiya, pragmatika, tarjimon.*

Kirish. Jahon tilshunosligida olam manzarasining tilda aks etishini o'rganish, xalqning turmush tarzi, milliy-mental xususiyatlari hamda xarakteri kabilarning til birliklarida voqelanishini ochib berishga alohida diqqat qaratilmoqda. Turli qardosh bo'lmagan tillarni chog'ishtirish orqali milliy tillarning ifoda imkoniyatlarini ko'rsatib berish, xalq etnomadaniyatining ifodasi bo'lgan paremiologik birliklarning lingvomadaniy jihatlarini o'rganish, aniqlangan lingvomadaniy xususiyatlar orqali xalqning turmush tarzidagi o'zgarishlar yuzasidan xulosalar chiqarishga katta ehtiyoj sezilmoqda.

Ba'zi manbalarda esa pragmatika falsafiy tushuncha sifatida fanga kirib kelganligi aytib o'tiladi. Jumladan, «Pragmatika aslida falsafiy tushuncha bo'lib, u Sokratdan oldingi davrlarda ham qo'llanishda bo'lgan va keyinchalik uni J. Lokk, E.Kant kabi faylasuflar Aristoteldan o'zlashtirganlar. Shu tariqa falsafada pragmatizm oqimi yuzaga kelgan. Bu oqimning asosiy taraqqiyot davri XIX-XX asrlardir. Ayniqsa, XX asrning 20-30 yillarida pragmatizm g'oyalari keng targ'ibi aniq sezila boshladi. Amerika va Yevropada bu targ'ibotning keng yoyilishida Ch.Pirs, R.Karnap, Ch.Morris, L.Vitgenshteyn kabilarning xizmatlarini alohida qayd etmoq kerak [6, 40-41b].

Ch.S.Pirs g'oyalari bilan kuchaytirilgan pragmatikaning tilshunoslik

tadqiqoti doirasi sifatida ajralib chiqishi va shakllanishi 60-yillarning oxiri va 70-yillarning boshlarida J.Ostin, J.R.Syorl, P.F.Stroson va boshqalarning nutq hodisalari mantiqiy-falsafiy teoriyasi ta'siri ostida boshlangan.

XIX asrning oxiri XX asr boshlarida Amerikada hukmron bo'lgan falsafiy pragmatizm yo'nalishining asoschilaridan biri Charlz Sanders Pirs (1839-1914) edi. Ushbu falsafiy tizimning asosiy g'oyasi semiotik belgining (shu jumladan, lisoniy belgining ham) ma'no-mazmunini ushbu belgi vositasida bajarilayotgan harakatning samarasi, natijalari, muvaffaqiyati bilan bog'liq holda o'rganishdir. Bu tamoyil muallifi Ch.Pirs birinchilardan bo'lib, belgi nazariyasi doirasida kommunikativ faoliyat subyekti omilini inobatga olish lozimligini uqtiradi.

Ch.Pirsning talqinicha, belgining munosabat maydoni uch yo'nalishdan iborat:

- 1) belgi, aniqrog'i - reprezentamen, biror narsaning o'rnini almashtiruvchi moddiy ko'rinishga ega bo'lgan vosita;
- 2) idrok etuvchining ongidan o'rin olgan va belgining tavsifini beruvchi vosita - interpretanta;
- 3) belgida aks topayotgan obyekt.

S. Pirs va semiotikani yoqlovchilar belgilarning kommunikativ aloqasini ta'kidlaydi. Charls Morris esa semiotikani yana sintaktika semantika va pragmatikaga ajratadi. Bunda pragmatika belgilar va uni talqin qiluvchi o'rtasidagi munosabatni anglatadi. Shubhasiz, Laypsix nazariyotchilari buning ta'sirida tarjimaning o'zgarma va o'zgaruvchan komponentlari, asos tarjimaning bilish (obyektiv, jismoniy va aniq) aspekti, haqida so'z yuritishadi.

Pragmatika til belgilarining nutqdagi harakatini o'rganuvchi tilshunoslikning

tadqiqot doirasidir. Lingvistik pragmatika aniq shaklga ega emas. Uning tarkibiga so'zlovchi va tinglovchiga, ularning nutq jarayonidagi o'zaro munosabatiga bog'liq masalalar majmui kiradi.

Pragmatikaning tilshunoslikka munosabati haqida fanda xilma-xil qarashlar mavjud. Ayrim tilshunoslar, chunonchi, V. Dressler «Pragmatika

tilshunoslikka aloqador emas» deb yozadi [5, 18-19b].

Tadqiqotning ob'ekti sifatida ingliz va o'zbek yozuvchilarining badiiy asarlari, ingliz va o'zbek tillaridagi leksikografik manbalarida ishlatilgan kulinaronimik leksik birliklar tanlangan.

Tadqiqotning usullari. Dissertatsiyada chog'ishtirma-tipologik, lingvistik tavsiflash hamda statistik metodlar qo'llanilgan.

Kulinaronimlarni tarjima qilish oson emas, zero ular lingvomadaniy konseptlardir. Masalan,

Birovning chashkasi emas - uning choyi emas (hech kimning qiziqishi ostiga tushmang)

Biror kishi bilan choy ichish - kimdir bilan choy ichish (kimdir bilan aloqada bo'lish, biznes bilan shug'ullanish);

Nusband choyi - erining choyi (juda kam pishirilgan choy).

Shu bois o'zbek kulinaronimlarini ingliz tiliga to'g'ri va adekvat tarjima qilish uchun ingliz oshxonasi va ovqatlanish madaniyati bilan bog'liq bilimlarga ega bo'lish tarjimonlar uchun faqat foydali bo'ladi. Nonushta paytida britaniyaliklar sodda va samimiy ovqatni afzal ko'rishadi: jo'xori uni, pishirilgan tuxum, murabbo bilan tost va albatta choy yoki qahva.

Ko'pincha bunday taomni brunch kabi topishingiz mumkin - bu nonushta va tushlik so'zlarining birikmasidan hosil bo'ladi. Bu nonushta bilan tushlik yoki shunchaki «tushlik» o'rtasidagi tamaddi deyish mumkin.

Kunduzgi ovqat tushlik (lunch) deb nomlanadi. Tushlik uchun eng an'anaviy taom baliq va chiplardan iborat (baliq va sabzavotlar). Baliq va chiplarni Angliyaning istalgan joyidan topish mumkin, xoh u oshxona restorani, xoh ko'chada oziq-ovqat yuk mashinasi. Inglizlar kamdan-kam hollarda makaron yoki guruch iste'mol qiladilar. Shirin uchun ular issiq olma pirogi (olma pirogi) yoki pudingni (sut pudingi) afzal ko'rishadi.

Kechki ovqat (dinner) tarkibidagi tushlikka o'xshaydi, faqat yengilroq. Kechki ovqatdan keyin, yotishdan oldin, inglizlar yengil tamaddi bilan kakao ichishlari mumkin. Bunday ovqatga yotishdan oldin kechki ovqat deyiladi.

Biz qiyuda bir qator qandolatchilik atamalarining inglizcha va o'zbekcha ekvivalentlarini ko'rib chiqamiz:

Biscuit-biskvit, éclair-ekler, baker-nonpaz, confectionary-qandolatchi, swiss roll-rulet, crumpet-yog'li bo'lka non, cupcake-pirojniy, cake-tort, marmalade-marmilad, marzipan- bodom mag'izi talqoniga shakar qo'shib qorilgan xamirdan tayyorlangan qand-qurs, ice cream-marojniy, muzqaymoq, apple pie-olma pirog, mousse-muss, pancake-blinchik, pudding-desert, rice pudding-shirguruch, fudge-pomadka, crumble-maydalamoq, jelly-jele, jam-jem, buttercream-sariyog'.

Bunday ikki tilli lug'atlarga ega bo'lish tarjimonlar ishini yengillashtiradi xolos.

Tarjima - manba tilidagi matnning ma'nosini maqsadli tildagi ekvivalent matn yordamida etkazish. Tarjima - turli tillardagi foydalanuvchilar o'rtasida og'zaki yoki imo-ishora tilidagi muloqotni ta'minlash - yozishdan oldingi davrda tarjima faqat yozma adabiyot paydo bo'lgandan keyin boshlangan. Miloddan avvalgi II ming yillikda shumerlarning Gilgamish dostonining janubi-g'arbiy Osiyo tillariga qisman tarjimalari mavjud.

Tarjimonlar har doim maqsadli tilga tarjimada manba tilidagi idioma va foydalanishning noto'g'ri tarqalishi xavfini tug'diradilar. Boshqa tomondan, to'kilmasinlar maqsadli tillarni boyitgan foydali manba tillari hisoblari va so'zlarni import qildi. Darhaqiqat, tarjimonlar o'zlari tarjima qilgan tillarni shakllantirishga katta yordam berishdi.

Transliteratsiya - matnni bir skriptdan boshqasiga o'zgartirishning bir turi bo'lib, u harflarni (shuning uchun trans+litr-) bashorat qilinadigan usullarda (masalan, a - a, d,- d, x, -ch yoki -e) almashtirishni o'z ichiga oladi. Transliteratsiya boshqasining belgilarini ifodalashdan iborat bo'lib, bunda operatsiya teskari bo'ladi. Diakritik yoki digraflardan foydalanish ikki yozuv tizimining alifbolari orasidagi har xil miqdordagi belgilar muammosini hal qiladi.

Transliteratsiya birinchi navbatda asl tovushlarni ifodalash bilan bog'liq emas, balki belgilarni ideal tarzda, aniq va bir ma'noda ifodalash bilan bog'liq.

Misollar: blender-blender, mikser-mikser, jam-jem, kakao-kakao, karamel-karamel.

Aksincha, transkripsiya tovushlarni qayd etadi, lekin imloni shart emas. Transliteratsiya bir tildagi tovushlarni yozuv tizimiga aylantiruvchi transkripsiyaga qarshi. Agar harflar va tovushlar o'rtasidagi munosabatlar ikkala tilda ham o'xshash bo'lsa, transliteratsiya transkripsiyaga juda yaqin bo'lishi mumkin.

Transkripsiyani tarjima qilish uchun ba'zi misollar: Biscuit [biskwit]-biskvit, Mousse [mu:s]-muss, Jam [d m]-jem, Cacao [k 'kav]-kakao, Vanilla [v 'nil]-vanimel, ,mel]-karamel, Spatula ['sp tjvl]-shpatel.

Ushbu ishni tahlil qilar ekanmiz, biz qandolatchilik atamalarini tarjima shakliga ko'ra quyidagi tarzda tasnifladik:

1. *Qandolatchilik atamalarini transkripsiya usuli bilan tarjima qilish (Translation of confectionary terms by transcription)*: biscuit [biskwit]-biskvit, mousse [mu:s]-muss, jam [d m]-jem, cacao [k 'kav]-kakao, vanilla [v 'nil]-vanilin, caramel [k r ,mel]-karamel, spatula ['sp tjvl]-shpatel.

2. *Qandolatchilik atamalarini transliteratsiya usuli bilan tarjima qilish (Translation of confectionary terms by transliteration)*: biscuit-biskvit, eclair-ekler, (pirog turi), marmalade-marmilad, pudding-desert, jelly-jele, jam-jem, chocolate-shokolad, essence-essensiya, cacao-kakao, caramel-karamel, margarine-margarin, cream-krem, dessert-desert, blender-blender, mixer-mikser.

3. *Qandolatchilik atamalarini sharhlash usuli bilan tarjima qilish (Translation of confectionary terms by definition:)* - Profitroll a small round cake that is filled with cream and has chocolate on the top- Profitrol. Ushbu termin bo'yicha O'zbek tilining izohli lug'atlari, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi hamda inglizcha- o'zbekcha lug'atlarda hech qanday ma'lumot yo'q. Macaroon a type of biscuit made from sugar, egg white, and nuts- Makarun.

Ushbu termin bo'yicha O'zbek tilining izohli lug'atlari, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi hamda inglizcha- o'zbekcha lug'atlarda hech qanday ma'lumot yo'q. Hotcruss bun a sweet cake for one person, marked with a small cross on the top and traditionally eaten at Easter-Issiq krasban.

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

Mazkur termin bo'yicha O'zbek tilining izohli lug'atlari, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi hamda inglizcha- o'zbekcha lug'atlarda hech qanday ma'lumot yo'q. Dewil's food cake- a type of chocolate cake often eaten in the US- Shaytonlar taomi tort.

Ushbu termin bo'yicha O'zbek tilining izohli lug'atlari, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi hamda inglizcha- o'zbekcha lug'atlarda hech qanday ma'lumot yo'q., fairy cake- a small round cake usually with icing on top- Ertaknamo tort. Ushbu termin bo'yicha O'zbek tilining izohli lug'atlari, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi hamda inglizcha- o'zbekcha lug'atlarda hech qanday ma'lumot yo'q, sumalak is national Uzbek food.

“Sumalak” atamasi turli lug'atlarda sharhlanganligini kuzatishimiz mumkin. Lekin, ingliz tilining eng katta lug'atlaridan biri bo'lgan Macmillan English Dictionary ga ushbu atama kiritilmagan.

Turli izohli lug'atlarda quyidagicha ta'riflar berilgan: “Sumalak undirib yanchilgan bug'doy, un va yog' aralashmasidan tayyorlanadigan, servitamin, hushxo'r holvaytarsimon ovqat (odatda bahor kezlari ayollar o'rtasida xalfana asosida pishiriladi”).

4. *Ingliz qandolatchilik atamalarini o'zbek tiliga yoki o'zbek-ingliz tarjimasiga doir misollar(Translation of confectionary terms from English into Uzbek and from Uzbek into English):* biscuit-biskvit, éclair-ekler, baker-nonpaz, confectionary-qandolatchi, swiss roll-rulet, crumpet-yog'li bo'lka non, cupcake-pirojniy, cake-tort, marmalade-marmilad, marzipan- bodom mag'izi talqoniga shakar qo'shib qorilgan xamirdan tayyorlangan qand-qurs, ice cream-marojniy - muzqaymoq, apple pie-olma pirog, mousse-muss, pancake-blinchik, pudding-desert, rice pudding-shirguruch, fudge-pomadka, crumble-maydalamoq, jelly-jele, jam-jem.

Yuqoridagilardan ko'rinadiki kulinaronimlarni tarjima qilishda ham qator qiyinchiliklar mavjud. O'zbek kulinaronimlarini ingliz tiliga tarjima qilishda turli xil tarjima usullari va transformatsiya turlaridan foydalanish mumkin.

Tarjima bu qayta yaratish san'ati, yuksak badiiy ijoddir, ijod bo'lganda ham

tarjima muallifidan izlanish, mehnat, sabr-toqat talab qiladigan, turli xil materiallar ustida mashaqqatli ish olib borishni talab qiladigan ijoddir.

Tarjima tushunchasining ma'nosi juda keng, chunki «Tarjima nima?» degan savolga turli soha vakillari turlicha javob berishadi. Bir kishi tarjimani bir tilda yozilgan kitobni ikkinchi tilda o'girish desa, boshqa bir kishi uni bir tilda bayon qilingan fikrni o'zga tilda so'zlovchi kishilarga tushuntirib berishdan iborat deb biladi. Uchinchi bir kishi fikricha esa, kinofilmlar ham tarjima qilinadi, demak tarjima bu bir tilda rol ijro etayotgan aktyorning nutqini ikkinchi uchinchi va hokazo tillarga o'girish demakdir.

Tarjimaga lingvistik tarjimashunoslik nuqtai nazaridan yondashib, quyidagicha ta'rif berish mumkin:

Insoniyat faoliyatining murakkab shakli bo'lmish tarjima - bir tilda yaratilgan nutqiy ifodani (matni), uning shakl va mazmun birligini saqlagan holda, o'zga til vositalari asosida qayta yaratishdan iborat ijodiy jarayondir. Demak, asliyat man- sub bo'lgan til vositalari yordamida yaratilgan nutqiy ifoda tarjima tili qonuniyatlari asosida vujudga keltirilgan shunday ifoda bilan almashtiriladi. Shu yo'l bilan asliyat va tarjima tillari matnlarning mazmuniy-uslubiy adekvatligi yuzaga keltiriladi.

Mazkur ta'rif tillararo amalga oshiriladigan jarayonga aloqador bo'lib, insoniyat faoliyatining ko'proq qismi mazkur amaliyot bilan bog'liqdir. Shu tufayli «tarjima» deganda aksariyat kishilar ko'z oldida, birinchi navbatda bir tildagi matni ikkinchi tilga o'girish faoliyati namoyon bo'ladi.

Tarjima to'g'risida bildirilgan yuqoridagi mulohazalarning barchasida jon bor. Chunki ularning har biri tarjimani bir tomondan ta'riflab, bu haqdagi umumiy tushunchani to'ldirishga xizmat qiladi. Demak, tarjima - ko'p sohali, sertarmoq, murakkab faoliyat. Tarjima insoniyat faoliyatining eng qadimiy turlaridan biri bo'lib, u tufayli biz insoniyat taraqqiyoti tarixini barcha tafsilotlari bilan ochiq-oydin tasavvur etamiz.

Tarjima xalqlar o'rtasidagi do'stlik, qardoshlik va hamkorlik manfaatlariga, ular o'rtasidagi iqtisodiy-siyosiy, ilmiy, madaniy va adabiy alosalarning

kengayishiga xizmat qiluvchi qudratli quroldir.

Tarjima turli xalqlar adabiyotlarining o'zaro aloqasi va bir-biriga ta'siri jarayonini tezlashtiradi. Tarjimaviy asarlar tufayli kitobxonlar jahon adabiyoti durdonalaridan bahramand bo'ladilar, ularning estetik tuyg'ulari oshadi, didlari o'sadi, ularda go'zal narsalar haqida tushunchalar hosil bo'ladi.

Tarjima tillarning kamoloti uchun zaruriy vosita sifatida, ularning rivojlanish sur'atini jadallashtiradi, lug'at boyligini oshiradi va takomillashtiradi. Tarjima inson ma'naviy hayotini boyitadi, ona tilining imkoniyatlarini kengaytiradi, uni serjilo qiladi.

Tarjima tufayli kitobxon tafakkuri charxlanib, yangi g'oyalar, tushunchalar bilan boyiydi. Tarjima jamiyatda yangicha munosabatlar, qarashlar qaror topishiga xizmat qiladi. Tarjima tufayli yangicha syujet, janr shakllanadi. Tarjima Vatan adabiyotiga yangi obrazlar, badiiy-tasviriy vositalar hadya etadi.

Ammo shuni ham nazarda tutish lozimki, mazkur jarayon natijasi ham tarjima yordamida ifoda etiladi. Bunda asliyatning o'girmasi bo'lmish ikkilamchi matn nazarda tutiladi.

Tarjimaning bosh xossasi uning so'z san'ati ekanligidadir. So'zning fikrni ifodalash xususiyati, ta'sir quvvatiga ega ekanligi tarjimani san'at darajasida tadbqiq etish imkonini beradi. Tarjimada ikki xalq va ikki til, ikki ma'naviy hayot, ikki milliy madaniyat, ikki davr va ikki adib o'rtasidagi bir-biriga chambarchas bo'g'liq munosabatlarning ham o'ziga xos ko'rinishini e'tiborga olish zarur.

Tarjima qilinayotgan tekst yoki nutqning qandayligidan qat'iy nazar, bir tildan boshqasiga o'girilayotgan har qanday ish ya'ni, har qanday tarjima uchun umumiy bo'lgan ikki holat bor:

Tarjima amaliyoti paydo bo'libdiki, asliyatni ona tiliga qanday o'girish lozim degan masala tarjimonlar oldida ko'ndalang turgan muammo sanaladi, tarjima borasida so'z yuritilganda, shubhasiz, ko'z o'ngimizda uning bir necha xillari namoyon bo'ladi. Jumladan: a) bir tildan ikkinchisiga – qardosh yoki qardosh bo'lmagan tilga tarjima qilish;

b) adabiy tildan - uning biror shevasiga va biror shevadan – adabiy tilga

yoki bir tilning shevasidan boshqa adabiy tilga tarjima qilish;

c) qadimiy davr tilidan o'z tilning hozirgi zamonaviy holatiga tarjima qilish;

Hozirda tarjimaning yuqoridagi turlariga yana so'zma- so'z tarjima, ijodiy tarjima, erkin tarjima, mualliflashtirilgan tarjima va shu kabi bir qator tarjimalar ham qo'shilgan. Buning asosiy sababi tarjima jarayoniga turlicha yondashishdir. Ammo tarjimaning qaysi turi bo'lmasin, har qanday tarjimaning maqsad va vazifalari bo'ladi.

Tarjimaning maqsadi - xorijiy til lisoniy vositalari yordamida yaratilgan matnni ona tili materiallari asosida qayta yaratishdan iboratdir. Buning uchun tarjimon, birinchi navbatda, asl nusxani to'la-to'kis idrok etishi, so'ngra uni o'z tilida bekami-ko'st qayta ifodalashi darkor. Muallif yaratgan badiiy-estetik voqelikni to'laligicha idrok etish uchun tarjimon keng mushohada qila olish xususiyatiga ega bo'lishiva badiiy asar tarkibidagi lisoniy vositalarning mazmuniy va uslubiy-estetik jihatlarini to'g'ri anglashi, shu bilan birga muallif nazarda tutgan bosh g'oyani, uning niyat va maqsadlarini, ochiq-oydin tasavvur etishi zarur. Natijada tarjimon tomonidan qilingan tarjima xuddi asliyat o'z kitobxoniga qanday badiiy-estetik zavq baxsh etsa, uning tarjimasi ham asarni asliyatda mutolaa qila olmaydigan kitobxonga xuddi shunday taassurot in'om etsin.

Kitobxon tarjimada shavq-zavq uyg'ota olmaydigan asarni muallif tomonidan past saviyada bitilgan deb baholaydi, ya'ni noto'g'ri tarjima kitobxonni chalg'itadi.

Tarjimaning vazifasi - asliyat va tarjima tillari leksik, grammatik va stilistik hodisalari o'rtasidagi uyg'un hamda tafovutli jihatlarni puxta o'zlashtirib olgan holda, asliyatning shakl va mazmun birligini ona tili vositalari yordamida qayta yaratishdan iboratdir. Bu tamoyilga rioya qilmaslik tarjimada aniqlikning, ifoda me'yorining buzilishiga, olib keladi.

Asl nusxa muallifidan voqelikni to'g'ri aks ettirish talab etilsa, tarjimondan asl nusxani bekami-ko'st talqin etish talab qilinadi.

Tarjima qilish jarayonida ikki holat ro'y beradi, ya'ni birinchidan, tarjima

qilish uchun o'g'irilayotgan narsani tushunish, anglash va talqin qilish kerak. Bu hodisa ona tilida ro'y beradi. Ikkinchidan, asar o'g'irilayotgan tilda muvofiq ifoda vositalari, ya'ni so'z, so'z birikmasi, grammatik formalarni topish lozim.

Tarjimaviy muvofiqlik yaratish uchun turli juft tillar vositalarini qiyosiy o'rganish, badiiy matnning estetik o'ziga xosligini, uning moddiy-mantiqiy, hissiy ta'sirchan va obrazli tizimini tashkil etuvchi unsurlari tarkibidagi uslubiy va pragmatik xususiyatlarni aniqlash hamda stilistik asosga tayanishni taqazo etadi. Til birliklarining uslubiy bo'yoq kasb etish xususiyati turli juft tillar birliklarining mazmuniy-uslubiy va pragmatik jihatlardan o'zaro mos kelish-kelmasliklari to'grisida qaror qabul qilish imkonini beradi. Tarjimaning bunday tahlili mazkur sohadagi tasavvur va qarashlarni boyitadi. Ular nafaqat lisoniy, balki til ma'lumotlari tarkibidan tashqarida bo'lgan ruhshunoslik, jamiyatshunoslik, etnografik, milliy-tarixiy va boshqa qator jihatlarni o'z ichiga oladigan pragmatik, g'ayriisoniy omillarni, shuningdek muloqotchilarning yuqori darajadagi bilimlarini nazarda tutadi.

Bunday tadqiqot usuli asardagi til birliklarining vazifaviy-pragmatik ahamiyatini va ularning muayyan matniy holatlarda adekvat o'g'irish imkoniyatlarini imkon qadar tadqiq qilish zaruratini tug'diradi.

Tillararo muloqotning alohida turi bo'lmish tarjima turli tillar matnlarining mazmunan teng qiymatliligini taqazo etadi. Asliyat va tarjima matnlari mazmunining o'zaro mos kelishi zarurligi ekvivalentlikni tarjimaning asosiy sharti ekanligini ko'rsatadi. Tarjima amaliyoti sirlarini mukammal egallagan va uning nazaryasi bilan puxta qurollangan tarjimongina asliyatga ekvivalent tarjimalar yarata oladi.

Yuqorida aytib o'tganimizdek, pragmatikani faoliyatning samarasiga ko'ra baholash bozor iqtisodiyotining asosiy qonuni va me'yoridir. XX asrning 50-yillaridan keyin tilshunoslikka pragmatik yondashish keng tus oldi. Pragmatika - pragmatik lingvistika, pragmalingvistika, pragmafonologiya, pragmafonetika, pragmagrammatika, pragmasintaksis kabi yangi tushuncha va atamalar, bu tushuncha-atamalar ostida esa til hodisalariga yangicha yondashish, ularni

yangicha talqin qilish bilan bog'lik bo'lgan yangi tushunchalar va tahlil usullari keng ommalashdi.

Pragmatika tarjimada muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning lug'aviy ma'nosi yunoncha «pragma» so'zidan tarjima qilinganda ish, harakat ma'nolarini bildiradi. «Pragmatika» termini 30 yillarning oxirida Ch. U. Morris tomonidan semiotikaning bir bo'limi sifatida kiritilgan. Ch. Moris semiotikani uchga bo'lgan.

1. Semantika- belgilarning obyektga bo'lgan munosabatini o'rganadi;

2. Sintaksis- belgilararo munosabat

3. Pragmatika – so'zlovchi til belgilariga munosabatini taqqiq qiluvchi bo'lim. Dastlabki izohlarda ushbu uch soha yonma-yon joy olgan bo'lsa-da, Morris keyinchalik «pragmatika» tushunchasini qolgan ikki soha – sintaksis va semantikaga nisbatan ancha keng ekanligini qayd etadi.

Ularning ko'pchiligi pragmatikaga tilshunoslikning bir oqimi, yo'nalish maktabi - serqirra til va nutq jarayonlarining alohida bir qirrasini o'rganishga va tavsif etishga ixtisoslashgan deb biladi. Pragmatikani tilshunoslikning bir sohasi deb talqin qiluvchi olimlar ham «pragmatika nima? Uning tadqiq manbai nimadan iborat? U serqirra nutq faoliyatining qaysi jihatlarini o'rganadi?» degan savollarga turlicha javob beradilar. Ayrim tilshunoslar pragmatikani lisoniy vositalarining qo'llanilishida, matndagi munosabatlarga bog'liq ravishda o'rganuvchi fan deb hisoblasalar, boshqalar uni ko'zlagan maqsadni qo'lga kiritish uchun lisoniy vositalardan foydalanish usullari deb tushunadilar. Bundan tashqari, pragmatikaning semantik informatsion talqini ham mavjud bo'lib, unda pragmatikaning tadqiq manbai aloqa - aralashuv jarayonining amaliy natijasi, maqsadi va uning amaliy samarasidadir deb baholaydilar. Qanday bo'lmasin, pragmatika yuqorida sanab o'tilgan har uch talqinga ko'ra, u nutq jarayoni bilan uzviy bog'liq holda ko'riladi va tilshunoslik faniga bevosita aloqador hisoblanadi. Pragmatika tilshunoslikning bir tarmog'i, aniqroq qilib aytganda, nutq birliklarining nutq jarayonida boshqa nolisoniy vositalar bilan birgalikda qo'llanishini, uning samaradorligini o'rganuvchi fan tarmog'i, oqimidir.

Xulosa. Turli matnlarda uchraydigan ingliz kulinaronimlarini o'zbek tiliga

tarjima qilish yoki, o'zbek kulinaronim realiyalarini ingliz tiliga tarjima qilishda tarjimaning leksik muammolariga duch kelamiz. Ushbu bobning birinchi fasli ingliz kulinaronimlarini o'zbek tiliga tarjima qilish masalalariga bag'ishlangan bo'lsa, ishning ikkinchi faslida o'zbek kulinaronimlarini ingliz tiliga tarjima qilish qiyinchiliklari tahlil qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Cowie, A.P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 1998. - 258 pp.
2. Dehqonova L., Xudoyqulova Sh. *Terminologiya va davlat tilida ish yuritish asoslari*. Guliston, 2013. - B. 31-32.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. - T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006. - 2-jild. - 797 b.
4. Азимова И.А. Ўзбек тилларидаги газета матнларининг мазмуний перцепциясининг психо-лингвокультурологик тадқиқи. Филология фанлари номзоди .. дис. автореферати. - Т.: 2008.
5. Летова А.Д. Лингвокультурологический концепт «английская национальная личность» в сопоставительно-контрастивном описании афористики: Автореф. дисс. ...канд.филол. наук. - М., 2004. - 24 с.
6. Логинова П.Г. Языковая манифестация лингвокультурного концепта «вино» фразеологический аспект (на материале французского, итальянского испанского, английского и русского языков): Дисс... канд. филол. наук. - Москва, 2017. - 375 с.